

Слободянюк А.
студентка юридичного факультету
Західноукраїнського
національного університету.
Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент кафедри
міжнародного права та міграційної політики ЗУНУ
Саванець Л. М.

ОСОБЛИВОСТІ СПАДКУВАННЯ МАЙНА, РОЗТАШОВАНОГО НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ, УКРАЇНЦЯМИ, ЯКІ ПРОЖИВАЮТЬ ЗА КОРДОНОМ

З кожним роком кількість громадян України, які виїхали за кордоном стає лише більшою. Хтось виїжджає за кордон з метою одружитися, хтось — знайти роботу, а хтось взагалі має намір залишитися на постійне місце проживання. Проте, станом на сьогодні, в українців з'явилася зовсім інша причина для еміграції. Військова агресія проти України змусила багатьох громадян нашої держави виїхати за кордон. Тому останнім часом гостро стоїть питання прийняття спадщини, розміщеної на території України, спадкоємцями, які перебувають за її межами.

«Необхідно визначити поняття «міжнародне спадкування», що являє собою спадкові відносини за участю іноземного елемента з переходом прав та обов'язків від фізичної особи, яка померла, до інших осіб. При цьому в Україні передбачене засвідчення таких відносин компетентним нотаріусом» [2, с.125]. Іноземний елемент у таких правовідносинах має різні форми виявлення.

Так, Верховний Суд зазначив, що іноземний елемент у міжнародному спадкуванні проявляється в таких ознаках: «1) спадкодавець або спадкоємець є громадянином України, який проживає за межами України, іноземцем, особою без громадянства або іноземною юридичною особою; 2) спадщина розташована на території іноземної держави; 3) юридичний факт, який створює, змінює чи припиняє правовідносини, мав чи має місце на території іноземної держави (наприклад, смерть спадкодавця на території іншої держави чи народження дитини, спадкові права якої захищалися до її народження в іншій державі, тощо)» [6].

За наявності хоча б однієї з цих ознак до спадкових відносин застосовуються положення міжнародного приватного права України. Тому, в Україні чинний Закон України «Про міжнародно приватне право», «який встановлює порядок урегулювання приватноправових відносин, які хоча б через один із своїх елементів пов'язані правопорядком іншим, ніж український» [2, с.125].

Ст. 71 Закону України «Про міжнародне приватне право» зазначає, що «спадкування нерухомого майна регулюється правом держави, на території якої розміщено це майно, а майно, яке підлягає державній реєстрації в Україні, – правом України» [5].

Крім положень Закону України «Про міжнародне приватне право», спадкування за участю іноземного елемента може регулюватися міжнародними договорами.

«13 квітня 2023 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої

судової палати Касаційного цивільного суду в рамках справи № 607/13549/21, провадження № 61-562св23 (ЄДРСРУ № 110255544) досліджував питання щодо перебування спадкоємця за межами країни» [3]. У підсумку, Верховний Суд зазначив, що перебування осіб, які хочуть прийняти спадщину за кордоном, не є поважною причиною недотримання строків подання заяви про прийняття спадщини, оскільки, вони можуть це зробити не покидаючи країни перебування.

Так, українці, які перебувають за кордоном, можуть прийняти спадщину: 1) шляхом звернення до консульських та дипломатичних установ України; 2) нотаріальне засвідчення заяви про прийняття спадщини та її надсилання поштою до нотаріуса, який перебуває в Україні.

Заява про прийняття спадщини - це дія, яку вчиняє спадкоємець, який бажає отримати спадщину у випадку, якщо він не проживав постійно зі спадкодавцем на момент відкриття спадщини. «Заява про прийняття спадщини подається спадкоємцем особисто» [1, с. 126].

Відповідно до п. 6 ст. 1 Закону України "Про нотаріат", нотаріальні дії в іноземних державах вчиняються консульськими установами України, а у випадках, передбачених чинним законодавством, - дипломатичними представництвами України за кордоном.

«Спадкоємець подає до консульської установи заяву про прийняття спадщини – особисто чи листом. У першому випадку засвідчувати нотаріально підпис спадкоємця не потрібно – консульство встановить особу спадкоємця та перевірить його підпис на підставі документів, що підтверджують особу. Працівники дипломатичних/консульських установ можуть вчиняти нотаріальні дії (відповідно до статті 38 Закону України "Про нотаріат"), зокрема видавати свідоцтва про право на спадщину, засвідчувати вірність копій документів і виписок з них, справжність підпису, перекладу документів з однієї мови на іншу» [9].

Відповідно, громадянам України не потрібно залишати постійне місце проживання та повертатися в Україну для прийняття спадщини.

У невідкладних випадках, коли існує ризик пропустити строк для прийняття спадщини, спадкоємець має право надіслати нотаріусу за місцем відкриття спадщини електронне повідомлення (аналогічне телеграмі) про прийняття спадщини.

Частиною 1 ст. 1270 ЦК України передбачається, що строк прийняття спадщини становить 6 місяців, який починається з дня відкриття спадщини. Проте, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України "Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо нотаріату та державної реєстрації в умовах воєнного стану": «перебіг строку для прийняття спадщини або відмови від її прийняття зупиняється на час дії воєнного стану, але не більше ніж на чотири місяці» [4]. Таким чином, загальний строк прийняття спадщини в умовах воєнного стану становить 10 місяців.

Таким чином, законодавство передбачає альтернативи процедурам спадкування та спрощує процедуру реалізації прав спадкоємців.

Також, в українців, які перебувають за кордоном є право відмовитися від прийняття спадщини, розташованого на території України. Це можуть зробити усі громадяни, визначені як спадкоємці. Для цього вони повинні подати заяву про відмову від спадщини. Заява подається нотаріусу, який відповідає за

розподіл спадщини. Якщо особа, яка відмовляється від спадщини, не може бути присутня особисто, вона може зробити це через уповноваженого представника. Відмова повинна відбутися до виникнення права на спадщину. «Головним моментом можна виділити і те, що якщо вже особа прийняла спадкове майно, то вона не може відмовитися від нього» [1, с. 126].

Відмова особи від спадщини за кордоном не може бути скасована. Після того, як це рішення набуло чинності, особа більше не може претендувати на спадщину. В Україні дане питання регулюється Цивільним кодексом. Так, відповідно до ч. 1 ст. 1277 ЦК України: «у разі відсутності спадкоємців за заповітом і за законом, усунення їх від права на спадкування, неприйняття ними спадщини, а також відмови від її прийняття орган місцевого самоврядування за місцезнаходженням нерухомого майна, а за відсутності нерухомого майна - місцезнаходженням основної частини рухомого майна зобов'язаний подати до суду заяву про визнання спадщини відумерлою» [7].

Таким чином, вивчення міжнародно-правових аспектів спадкування майна в Україні українцями, які проживають за кордоном, підкреслює важливість розробки ефективних механізмів співпраці між державами та вдосконалення правових процедур. Це необхідно для забезпечення захисту прав спадкоємців і стабільності правового середовища для міжнародних спадкоємців.

Список використаних джерел

1. Голубенко І. І., Грачова О. Ю., Маслова М. О. Особливості порядку отримання спадщини в умовах воєнного стану. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 2. С. 125-129. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2023/26.pdf (дата звернення 12.05.2024)

2. Логойко О. О., Кунішнікова О. О. Особливості та специфіка регулювання спадкових відносин міжнародного характеру. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 10. С. 124-126. URL: http://www.lsej.org.ua/10_2021/31.pdf (дата звернення: 12.05.2024)

3. Прийняття спадщини із-за кордону. URL: <https://porady.org.ua/pryyunyattya-spadshchyny-iz-za-kordonu> (дата звернення: 08.05.2024)

4. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо нотаріату та державної реєстрації в умовах воєнного стану: Постанова від 24.06.2022 № 719. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/kp220719?an=40> (дата звернення: 12.05.2024)

5. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005, № 2709-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text> (дата звернення: 08.05.2024)

6. Спадкоємець за кордоном, а спадщина в Україні: новий шлях вирішення. URL: <https://pravo.ua/spadkoiemets-za-kordonom-a-spadshchyna-v-ukraini-novy-shliakh-vyrishennia/> (дата звернення 08.05.2024)

7. Цивільний кодекс України: Закон від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 12.05.2024)

8. Як отримати спадщину в Україні без повернення з-за кордону: пояснення юриста. URL: <https://www.rbc.ua/rus/travel/k-otrimati-spadshchinu-ukrayini-povernennya-1685360135.html> (дата звернення: 08.05.2024)

9. Як українцям за кордоном набути спадщину та зареєструвати новонародженого. URL: <https://suspilne.media/642270-v-ofisi-obmudsmena-rozpovili-ak-ukraincam-aki-znahodatsa-za-kordonom-nabuti-spadsinu-ta-zareestruvati-novonarodzenogo/> (дата звернення: 08.05.2024)

Вітюнова А.

*студентка юридичного факультету
Західноукраїнського національного
університету.*

*Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент
кафедри міжнародного права та
міграційної політики ЗУНУ*

Саванець Л. М.

ПРОБЛЕМА ОБХОДУ ЗАКОНУ В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

У сучасному світі виникає безліч ситуацій приватно-правового характеру, які підпадають під регулювання міжнародного приватного права. У відносинах, ускладнених іноземним елементом, виникає специфічна ситуація, яка має об'єктивні причини:

1. Відмінне правове регулювання одних і тих же відносин у різних країнах.

2. Широке застосування принципу "автономії волі сторін" (*lex voluntatis*), який в багатьох випадках дозволяє сторонам обирати закон конкретної країни для регулювання їхніх прав і обов'язків. Це може створити ілюзію того, що можна легко уникнути відповідного закону, штучно створивши умови для застосування закону іншої країни. Отже, наукове дослідження проблем обходу закону у міжнародному приватному праві є дуже важливим [2, с. 45].

Обхід закону вводить новий цікавий підхід до розрізнення між законними і незаконними діями, згідно з яким існує особлива категорія - дії в "обхід закону". Це означає дії, які не прямо порушують букву закону, але цілеспрямовані на досягнення результату, який не відповідає меті, на яку спрямований закон [7].

Згідно з п. 9 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про міжнародне приватне право», обхід закону – це застосування до право- відносин з іноземним елементом права іншого, ніж право, передбачене відповідним законодавством [9].

Відповідно до статті 10 Закону України "Про міжнародне приватне право", дії учасників приватноправових відносин, спрямовані на те, щоб підпорядкувати ці відносини закону іншої країни, обходячи положення цього Закону, вважаються нікчемними [9]. На перший погляд, наслідки такого обходу закону можуть здатися очевидними і логічними. Проте на практиці ця проблема виявляється складнішою [2, с. 46]. Нікчемні правочини в доктрині називають «мертвонародженими» або «абсолютно недійсними» [4]. Тобто такі